

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Географічний факультет**

Затверджено Вченою радою

географічного факультету

протокол № 9 від 16 березня 2023 р.

 (Сергій ЗАПОТОЦЬКИЙ)

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ –
МАГІСТР (денна форма навчання)**

***ОСВІТНІЙ РІВЕНЬ – МАГІСТР
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 10 «ПРИРОДНИЧІ НАУКИ»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 106 «ГЕОГРАФІЯ»***

***ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА
«ПОЛІТИЧНА ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОПОЛІТИКА»***

Київ - 2023

Передмова

Підготовка фахівця з політичної географії та геополітики, географічного країнознавства» базується на теоретико-методологічних засадах суспільної географії, наукових напрацюваннях з політичної географії та країнознавства. Вступник до магістратури за освітньою програмою «Політична географія та геополітика, географічне країнознавство» повинен знати сучасні фундаментальні положення суспільної та політичної географії, географічного країнознавства та володіти навичками країнознавчих досліджень, що викладалися у комплексі дисциплін за ОКР «Бакалавр». *Вступник до магістратури повинен знати:* теоретичні та методичні основи суспільної та політичної географії, географії світового господарства, географії послуг і міжнародного транспорту, географії населення і розселення, культури і релігії, рекреаційної географії; закономірності, фактори, проблеми регіонального розвитку країн світу і України. *Вступник до магістратури повинен вміти:* застосовувати сучасні методи суспільно-географічних, політико-географічних та країнознавчих досліджень, проводити порівняльно-географічний аналіз, використовувати засоби географічного моделювання, виявляти регіональні відміни та особливості розвитку різних політико-географічних процесів та явищ.

Блок I. Теорія та методологія суспільної географії.

Наукові основи суспільної географії. Об'єкт та предмет суспільної географії. Місце суспільної географії в системі географічних наук. Структура суспільної географії. Методологічні підходи. Суспільно-географічні терміни, поняття, категорії. Закони та закономірності в суспільній географії. Сучасні напрями суспільно-географічних досліджень. Поняття про територіальну (геопросторову) організацію суспільства. Географічний поділ праці. Суспільно-географічні процеси. Територіальна організація господарства. Галузева структура. Територіальна структура. Елементи територіальної структури. Опорний каркас території. Типи територіальної структури. Територіальна спеціалізація господарства. Територіальна концентрація виробництва. Поняття про суспільно-географічне районування. Принципи, критерії та показники суспільно-географічного районування. Методика районування. Класифікація суспільно-географічних районів. Рівень соціально-економічного розвитку території. Управління регіональним розвитком. Економічні та адміністративні методи і інструменти регіонального управління. Територіальний моніторинг соціально- економічного розвитку. Депресивні території. Регіональне бізнес- планування. Конкурентоспроможність регіонів. Територіальне (ландшафтне) планування. Міське планування.

Методи дослідження в суспільній географії. Кількісні та якісні методи дослідження. Спостереження. Експеримент. Динамічні та просторові ряди, їх аналіз. Методи експертних оцінок. SWOT-аналіз. Кореляційно-регресійний аналіз. Кластерний аналіз. Факторний аналіз. Методи моделювання в суспільно-географічних дослідженнях. Суспільно-

географічне картографування. Математико-картографічне моделювання.

Географія населення та розселення. Об'єкт, предмет, структура географії населення. Теорії народонаселення. Географія людських рас. Етнос як базове поняття етногеографії. Життєвий цикл етносу. Демогеографія і напрямки її дослідження, базові терміни і поняття. Складові демографічного процесу: народжуваність, смертність, шлюбність, фертильність. Історичні типи відтворення. Концепція демографічного переходу. Міграції, їх причини, класифікація, наслідки. Методи демогеографічних досліджень. Соціальні характеристики населення. Індекс розвитку людського потенціалу, його складові. Гендерна географія. Якість населення і працересурсний потенціал. Ринок праці: основні терміни, механізм функціонування і регулювання. Розселення населення, типи поселень, форми розселення. Теорія, моделі центральних місць. Урбогеографія: зміст, поняття, категорії, основні концепції. Класифікація міських поселень. Міські агломерації, механізм їх формування, особливості функціонування, проблеми управління. Глобальні (світові) міста. Геоурбаністика. Моделі організації міської території. Руралістика, сільське розселення, сучасні трансформації. Методи географічного дослідження розселення.

Економічна географія. Поняття про природно-ресурсний потенціал, його структура, методи оцінки. Географія природних ресурсів. Географія промисловості: галузева, територіальна структура промисловості. Міжгалузеві комплекси. Промислове районування. Промислові агломерації. Промислові вузли. Географія сільського господарства та АПК. Агропромислова інтеграція. Компонентна структура та зв'язки в АПК. Територіальна структура АПК. Продовольча безпека. Географія транспорту: сухоподільний, водний, повітряний. Транспортна інфраструктура, її елементи. Транспортна система, методи оцінки рівня її розвитку. Соціальна інфраструктура. Географія послуг: об'єкт, предмет, місце в системі географічних наук. Основні терміни і поняття. Закономірності в географії послуг. Структура географії послуг: матеріальні (торгово-побутові, житлово-комунальні), «чисті» (культурно-освітні, медично-оздоровчі). Міжнародні послуги. Локальні послуги. Територіальна організація обслуговування населення на різних ієрархічних рівнях. Система обслуговування, елементи її територіальної структури. Методи і методики оцінки рівня розвитку і сформованості систем і окремих галузей сфери обслуговування.

Соціальна географія. Поняття про спосіб життя населення. Якість життя населення, методи її оцінки. Історико-географічний чинник формування рівня і якості життя. Географія культури: об'єкт, предмет, місце в системі географічних і не географічних наук. Методологія геокультурних досліджень: історичний, цивілізаційний, технолого-детерміністський, системний, процесуальний, діяльнісний підходи. Традиційна культура і господарсько-культурні типи. Етнолінгвістична географія. Географія елементів матеріальної культури: типи традиційного харчування,

облаштування життєвого простору, формування образу особистості. Географічний детермінізм в мистецтві. Релігія і духовна культура. Основні терміни і поняття географії релігії: георелігійна ситуація, її характеристики, методи оцінки, релігійний ландшафт. Сакральна географія. Географія науки: основні терміни і поняття. Науково-ресурсний потенціал. Освітній потенціал. Територіальна організація науки, елементи територіальної структури науки. Рекреаційна географія: сутність, місце в системі наук, основні терміни і поняття. Територіальна рекреаційна система як базове поняття рекреаційної географії. Проблема класифікації рекреаційних ресурсів, класифікаційні схеми. Методи і методики оцінки природно-рекреаційних умов і ресурсів. Історико-культурні ресурси, підходи до їх класифікації, методи і методики оцінки. Рекреаційне навантаження, методи його оцінки. Рекреаційне районування: оцінка схем районування на різних ієрархічних рівнях. Географія туризму: об'єкт, предмет дослідження, місце в системі наук. Туризм як галузь господарства, зв'язок з господарським комплексом території. Види та форми туризму: географічна специфіка локалізації. Територіальна структура туризму, опорний туристичний каркас території. Територіальна (геопросторова) організація туризму. Туристичні дестинації. Медична географія, предмет її дослідження. Генетичний фонд. Географічний чинник захворюваності. Географія захворюваності. Географія асоціальних явищ.

Блок II. Теорія і методологія політичної географії та геополітики, географічного країнознавства

Об'єкт і предмет політичної географії. Зміна дискурсу політичної географії протягом останнього століття, сучасні теми досліджень в науці. Політико- географічні дослідження в Україні. Політико-географічне країнознавство та коло його проблем. Основні джерела даних для політико-географічних та країнознавчих досліджень. Концепція географічних місць та ієрархія територіально-політичних систем. Цивілізаційний підхід у країнознавстві та політичній географії. Порівняльний аналіз світових цивілізацій. Сучасна світосистема – країни, держави, території та акваторії. Суверенна держава на політичній карті світу. Становлення національних держав, національні інтереси держави. Типологічні відмінності держав. Геопростір і територія країни. Територія держави: склад, шляхи формування, географічні особливості морфології. Кордони держави: класифікація і функції кордонів. Політико- географічне положення держави (глобальне, макрорегіональне, сусідське). Внутрішня геопросторова будова держави: адміністративно-територіальний (для складних держав – політико-територіальний) поділ і столиця. Електоральна географія: об'єкт дослідження, чинники політичного вибору населення. Електоральна карта України за результатами виборів президентів. Світосистемний підхід у країнознавстві та політичній географії – концепція

«центр-периферія». Система країнознавчих досліджень. Світосистемний ефект глобалізації та функціонально-компонентний склад

світосистеми.

Світове господарство як система – визначення об'єкта дослідження. Основні стадії та циклічність розвитку світового господарства. Множина структур світового господарства. Закони порівняльних переваг Рікардо, факторів розвитку Хекшера-Оліна-Самуельсона, конкурентних переваг Портера, концепція територіальних кластерів.

Населення світу. Міграції. Урбанізація. Метрополітенські регіони світу. Трудові ресурси світу. Центри притягання робочої сили. Роль природних умов і ресурсів у розвитку господарства країн світу. Загальні закономірності географії світового господарства. Міжнародний поділ праці. Переваги та недоліки діяльності ТНК. Глобальні виробничі системи. Загальні закономірності географії промисловості світу. Традиційні та нові галузі. Промислові райони світу. Загальні закономірності географії сільського господарства світу. Україна в глобальних торгових відносинах. Географія транспорту світу: сутність територіальної організації міжнародних перевезень (варіанти руху по територіях суверенних країн та в транзитному просторі). Регіональні системи залізничного транспорту та основні трансконтинентальні магістралі. Мережі транспортних шляхів і основні порти Атлантичного, Тихого та Індійського океанів. Глобальний геопросторовий каркас повітряних комунікацій.

Політична карта світу: етапи формування, країни та регіони. Системи політичної карти світу в різні періоди історії: Вестфальська (середні віки 1648- 1814), Віденська (1814-1914), Версальська (1919-1939), Потсдамська (1941- 1945), сучасна (від 1991 р.). Колоніальні імперії в новий час. Роль організації ООН та інших міжнародних організацій в політичному та економічному житті світу. Сучасне політико-географічне районування світу. Політико- географічна характеристика США, Великої Британії, Німеччини, Франції, Японії, Росії. Китаю. Країни Західної Європи. Країни Центральної і Східної Європи. Країни Близького і Середнього Сходу. Країни Центральної Азії. Країни Південної та Південно-Східної Азії. Країни Східної Азії. Країни Латинської Америки. Країни Африки. Австралія та країни Океанії.

Список рекомендованої літератури:

Бейдик О.О. Рекреаційні ресурси України. Навч. посібник. – К.: Альтерпрес, 2009.

Г. де Блій, П.Муллер, О.Шаблій. Географія. Світи, регіони, концепти. - Київ.: Либідь, 2004. -738 с.

Голиков А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до економічної і соціальної географії. К. Либідь, 1996 – 320 с.

Доценко А.І. Територіальна організація розселення (теорія та практика).- К.:НАН України, РВПС України.-К.:»Фенікс», 2010.-536 с.

Кузик С.П. Економічна і соціальна географія світу: Навч. посібник/ За ред. С.П. Кузика. – Львів: Світ, 2002. – 672 с.

Любіцева О.О., Романчук С.П. Паломництво та релігійний туризм. Навч.посібник.-К.: Альтерпрес,2011.-416с.

Любіцева О.О., Бабарицька В.К. Туризмознавство: вступ до фаху.-К.: ВПЦ»Київський університет», 2008.-335с.

Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг. Навч.посібник-К,2011.-436с.

Олійник Я.Б., Степанко А.В. Вступ до соціальної географії: Навч. посібник. – К.: Знання, 2000. – 204 с.

Олійник Я.Б., Смирнов І.Г. Географія світового господарства з основами економіки: Навч. посібник/ За ред. Я.Б.Олійника, І.Г.Смирнова. – К.: Знання, 2014. – 637 с.

Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії. – К.: Вища школа, 1996. – 231 с.

Теоретичні основи країнознавства: підручник / Н.Антонюк, М.Мальська, Ю.Занько, Н.Ганич. – Київ.: Знання, 2011. – 326 с.

Павлов С.В., Мезенцев К.В., Любіцева О.О. Географія релігій / Навч.посібник.- К.:»АртЕк», 1998.-504 с.

Ровенчак І.І. Географія культури: проблеми теорії, методології та методики дослідження: Монографія.- Львів: Вид.центр ЛНУ ім.. Івана Франка, 2008.-240 с.

Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навч. посібник. – Одеса: Астропринт. 2001. – 560 с.

Шаблій О.І. Основи суспільної географії: Підручник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франк, 2012. – 296 с.

Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: Підручник. – К.: Либідь, 2000. – 416 с.

Яценко Б.П., Бабарицька В.К. країнознавство: основи теорії. – Київ.: Либідь, 2009. – 312 с.

Яценко Б.П. Політична географія і геополітика (за ред. Б.П.Яценка). - Київ: Либідь – 2007. – 255 с.

Укладачі програми:

д.геогр.н., проф. Любіцева .О.О.;

д.геогр.н., проф. Яценко Б.П.